
STALO SE...NA KONCI MILOSTIVÉHO LÉTA 1900

ÚSMĚVNÉ POVÍDÁNÍ O TOM, CO SE PŘIHOILO KONCEM POSLEDNÍHO ROKU 19. STOLETÍ, SE ZVLÁŠTNÍM ZŘETELEM KU KRÁLOVSKÉMU HLAVNÍMU MĚSTU PRAZE

Eva Drašarová

Dle zpráv z meteorologické pozorovací stanice ve Vídni v porovnání se zprávami z pozorovací námořní stanice v Hamburku očekávali v Čechách v pondělí 31. prosince roku 1900 počasí mírné, většinou pošmorné, s občasnými srážkami. A bylo tomu tak. Tento způsob zimy se udržoval již od vánočních svátků. Silvestrovská noc tak měla šanci začít již odpoledne, ještě dříve než zapadlo sluníčko ve čtyři hodiny a pět minut.

Naši předkové nepomýlení matoucí mediální kampaní očekávali příchod nového století správně 1. ledna 1901. Papež Lev XIII. prohlásil rok 1900 milostivým létem, ale prodloužil přechod do dvacátého století ještě o šest měsíců následujícího roku. Katolická oslava Nového roku 1901 se stala branou do Nového tisíciletí. Arcibiskup dr. Grnscha v sídelním městě rakousko-uherské monarchie, ve Vídni, sloužil o půlnoci 31. prosince slavnou pontifikální mší u sv. Štěpána. Význam posledního dne starého století náležitě zdůraznilo vyzvánění všemi zvony ve všech kostelech i v českých zemích, součástí to již zmíněného státu.

Nakladatelé však museli začít hodnotit uplynulých „dlouhých“ sto let s předstihem, aby se včas trefili do čtenářské poptávky. Již v polovině prosince mohlo nakladatelství Josefa R. Vilímka v Praze předkládat na ukázkou první sešit opravdu reprezentativní publikace Devatenácté století slovem i obrazem. Přehled veškeré duševní i hmotné práce onoho věku s několika sty nádherných ilustrací, barevných příloh, map a faksimilí redigoval Karel Jonáš. Nakladatel E. Weinfurter sídlící v pražské Vodičkově ulici přispěchal s konkurenčním „lidově poučným nádherně ilustrovaným sborníkem Epoque“. I tento titul se věnoval všem oborům vědy a práce. Oficiální kruhy habsburské monarchie příliš nenadchlo šíření českého překladu knihy Andrého Cheradama Evropa a otázka rakouská na prahu XX. století.¹ Dokonce již od října byl vyložen u každého knihkupce první sešit Ilustrovaného světa. Ilustrovanou kroniku veškerých vážných událostí domácích i světových připravilo nakladatelství J. Otty v Praze, jež se mj. chlubilo filiálkou ve vídeňské Burggasse.

Uplynulý rok přinesl opravdu dost událostí (ostatně tak jako každý jiný). V červenci byl zavražděn v Monze italský král Umberto I. V Pompejích byla vykopána vzácná bronzová socha z 5. století př. n. l., přisuzovaná Polykleitovi z Argosu. Poslední Obrenovič na srbském trůně, Alexander, pojal proti vůli krále Milana a celé vlády počátkem srpna za choť Dragu Mašínovou, vdovu po českém inženýrovi.² Také Francie k sobě obracela pozornost světa. Od května do října se zde pořádala mezinárodní výstava. Dozvuky Dreyfusovy aféry zaměstnávaly pilně tisk a veřejné mínění.³ Od roku 1899 vedla Anglie válku proti jihoafrickým republikám Transvaal a Oranžský svobodný stát o získání nově objevených nalezišť zlata a diamantů. Búrská válka, méně již válka v Číně, zamíchaly i prioritami „mladých mužů“ na českém hračkářském trhu. Vedle cínových vojáčků v patřičných uniformách se ve výkladních skříních objevily napodobeniny děla „dlouhého Toma“, miniaturní rychlopalná děla, kulometry či směšná figurka transvaalského prezidenta Krügra. O to naléhavěji působil první mezinárodní kongres žen pro světový mír na sklonku roku v Paříži.

Symptomem vzrůstajícího se ženského hnutí i v Rakousku byla skutečnost, že byl poprvé udělen akademický titul doktor filosofie ženě. Deputace vídeňské univerzity odevzdala v říjnu diplom čestného doktorátu filozofické fakulty sedmdesátileté proslulé spisovatelce Marii svobodné paní Ebner-Eschenbach.⁴

Předlitavská část Rakousko-Uherska prožívala, novinářským žargonem řečeno, „horký konec roku“. Politici, jejich strany a tiskové orgány příliš nevníмали významný přelom epoch, neboť je zcela pohltily volby do říšské rady. Kampaně vrcholila o vánočních svátcích, vždyť k urnám měli přijít první voliči 3. ledna 1901. Voličské schůze na Boží hod nebyly žádnou výjimkou. Pokud si již ráčili potenciální zástupci lidu západní poloviny říše všimnout data v kalendáři v trochu jiných, obecnějších rozměrech, hned to propagandisticky využili. Jestliže na počátku roku 1900 novoroční novinové úvahy hlásaly usmíření a jevily ve směr touhu, aby staré spory se urovnaly tak, aby novým rokem nastal nový přátelský poměr mezi zeměmi a zavládla bratrská láska mezi národy, pak vymoženosti a úspěch celého 19. století najednou o rok později buď dávaly či nedávaly naději do příštího století, podle toho, jaké pozice a vyhlídky měl příslušný politický směr v neúprosném volebním klání. Výtvarný a prozaický doprovod v podobě letáků, plakátů či brožur se dnes jeví s odstupem času jako úsměvný, ale stále aktuální (např. plakátek „Červené strašidlo v Doubravičkách. Jak dopadla první schůze sociální demokracie“ nebo policií konfiskovaná brožura s básní „Narození pátého stavu“).⁵ Kandidátní řeč starého Jiráňka, obrazy „Obětování socialismu“, „Touha po vlasti“, „Evropa Krügrovi“, „Nachmelení tři svatí Králové“ aj. přinášelo silvestrovské a novoroční číslo humoristického obrázkového časopisu národních socialistů Hrom.

Politické divadlo mohlo být pro povznesené pozorovatele dostatečným zdrojem zábavy, ale většina prostých současníků křesťanského vychování prožívala v soukromém životě obvyklým způsobem advent, vánoční svátky i konec roku. Společenský pokrok umožnil mnohým překročit práh nového století s již poznaným pojmem volný čas. Samozřejmě, různé společenské vrstvy disponovaly jeho rozdílnou částí a také měly rozličné možnosti i představy o způsobu prožití. Odlišnost přinášel i přirozený rozdíl mezi městem a venkovem, mezi metropolemi a malými městy. Neznamená to však, že neexistovaly průsečíky, v nichž se aktivně se bavící nebo prostí konzumenti zábavy nepotkali. Návštěvník podniku Grand restaurant Heine na pražských Královských Vinohradech ale asi nebyl totožný se „štamgastem“ Jedové chýše v Apolinářské. Budeme-li v následujících řádcích pozorovat některé projevy trávení volného času na konci roku 1900, máme převážně na mysli městský střední stav a dělnické vrstvy. K aristokracii či lumpenproletariátu zabrousíme jen výjimečně, stejně tak k venkovským obyčejům.

Zvýšený společenský ruch se projevoval už v době mikulášské nadílky. Dospělí se setkávali v nekonečné sérii akademií, bálů, tanečních zábav, věnečků, koncertních a rodinných večerů. Převážně byly pořádány spolkovými výbo-ry, v menší míře existovaly soukromé akce místní honorace a podniky postavené na komerční bázi. Křivka horečnaté aktivity byla konstantní po celý advent, poklesla v čase vánoc, aby pak vzrostla s Novým rokem a slavila svůj vrchol v masopustu. Oslava konce roku ve společnosti nebyla, zdá se, mezi solidními měšťanskými rodinami tak preferována. Alespoň počet spolkových silvestrovských akcí např. v Praze byl ve srovnání s adventem a masopustem nižší (policejní ředitelství jich povolilo šedesát tři). Je ovšem možné, že některé večírky nebyly úřadům hlášeny, protože se chápaly jako čistě soukromá záležitost.

Na sklonku každého roku se hodnotí. Nejinak tomu bylo na konci 19. století. Bilancovali publicisté, politici, instituce a spolky. Poslední na nesčetných valných hromadách v hostincích a restaurantech, jejichž majitelé ochotně pronajímali vhodné prostory. S příchodem vánoční nálady se hromadně provozovala dobročinnost (jak podobné dnešní mentalitě jednou za rok upokojit svědomí v podobě poukazu na konto dobročinné organizace). Institucionální, spolkové, soukromé nadílky chudým dětem s nezbytnou rekvizitou vánočního stromku byly tak obvyklé jako každoroční vánoční trhy a výstavy.

Vánoční výstavy sloužily a dodnes slouží dvojímu účelu. Umožňovaly obchodníkům dosáhnout kýženého zvýšeného obratu, zbavit se ležáků a nakupujícím navodit dobrý pocit ze získaných pozoruhodných movitostí. Výstavy vánočních dárků a zboží doprovázela mohutná reklamní kampaň. Druhý typ byl propagován o něco méně. Určen byl údajně k povznášení ducha návštěvníků

a byl, je a vždy bude neziskový. Obzvláště v hektickém předsvátečním období fungoval jako odkladiště neužitečných rodinných příslušníků. A tak se v Praze konala vánoční výstava a tržnice řemesel, pořádaná Živnostenskou besedou na Smíchově, směřující oba druhy; „módní“ výstava v místnostech Řemeslnicko-živnostenské besedy na Františkově nábřeží (dnešní Smetanovo), chápaná jako minigenerálka pro velkou soubornou výstavu, jež se uskutečnila později v dubnu. Poněkud jiné exponáty vystavoval Frauenfortschrittverein či Umělecká beseda v Praze. V Zemské bance na Příkopě se chlubila díly svých členů Jednota výtvarných umělců. Také Deutscher Kunstsections Verein připravil vánoční výstavu ve dnech 14. prosince až 1. ledna. Obvyklé byly výstavy pohlednic, např. Klub mladé generace v Jaroměři pořádal takovou v budově všeobecné řemeslnické školy, vánoční výstava probíhala v Umělecko-průmyslovém muzeu v Praze. Každý týden se měnily obrazy v celoročně provozovaném panoramatu Národní jednoty Pošumavské na Ferdinandově třídě (dnes Národní). Ve Vodičkově ulici bylo k vidění panorama Gea a Na Příkopě pak výstava pohledů z celého světa tzv. Panorama v Bazaru.

Pozoruhodná byla první česká sportovní výstava v Praze ve dnech 19. prosince 1900 – 1. ledna 1901. Pod protektorátem starosty měst pražských JUDr. Vladimíra Srba byla slavnostně zahájena ve dvoranách Vzájemně pojišťovací banky Slávie na Havlíčkově náměstí na Novém Městě (dnes Senovážné). Reprezentovala český sport, sportovní obchod i průmysl. Finančně ji podpořil majitel obchodu s květinami ve Skořepce na Starém Městě Jan Vitejček, prostory obstaral obchodník s velocipédy a šicími stroji Adolf Lewinter, majitel domu ve Spálené ulici. Organizačně se podílel profesor gymnázia v Truhlářské ulici PhDr. Jiří Guth, Max Švagrovský, Žižkovák finanční komisař Jan Vondruška, jednatel pořádajícího Klubu Athletů „Žižka“ Karel Šindelář z Karlína a sportovec Lažnovský. Výstavní katalog nahradil slavnostní list s ilustracemi, s články o sportu a inzercí. Výtěžek měl být použit k založení fondu k vydávání českého sportovního listu.

V jednom sále se prezentoval První klub rybářský, jehož protektorem byl kníže Karel Schwarzenberg, čestnými členy JUDr. Vladimír Srb či JUDr. Jan Podlipný. Dále zde byla umístěna expozice Českého klubu velocipedistů na Smíchově, prvního klubu tohoto druhu v Čechách i v Rakousku (založen roku 1880). Sportovní kluby dále reprezentovaly Čechie a Slavie, individuální sporty anglická sportovní literatura pana Lažnovského. Firma bratří Potůčků ze Žitné ulice v Praze předváděla velocipédy Puch a Styria z továren ve Štýrském Hradci, továrna Laurin a Klement v Mladé Boleslavi motorové dvojkolky, jdoucí na odbyt hlavně v Německu; První pražská továrna na velocipédy Šubert, Tombo a spol. domácí kola a brusle; kopací míče a obuv Emanuel Fiedler, majitel sedlářství na Václavském náměstí v Praze. Sportovními hodinami se chlubil

hodinář Jindřich Havlíček, sídlící též na Václavském náměstí, a sportovním kovovým náčiním firma V. J. Rott. V druhé síni budila pozornost aeronautická výstavka kapitána balonu „Ressl“ Františka Hůlky, majitele firmy na výrobu a výčep lihovin a domu v Haštalské ulici nedaleko Anežského kláštera v Praze. Čestné ceny a medaile vyložily Klub atletů „Žižka“, Český Yacht Club, Český Ski Club, Klub cyklistů Vinohrady, Česká ústřední jednota velocipedistů, Česká obec střelecká, Český klub sportovní, Klub atletů „Meteor“, Athletic Club Praha. V obchodním a průmyslovém oddělení návštěvníci mohli spatřit kola vyráběná Josefem Vejtrubou ml. z Malého náměstí v Praze, pryžové obruče na velocipedy i na automobily Continental Pneumatic, výrobky firmy na velocipedy Dürkopp a spol. sídlící na Havlíčkově náměstí stejně jako banka Slavie. Sport prostě začal neodmyslitelně patřit k městskému způsobu života především mladé generace. Roztočil se kolem něj kolotoč obchodních zájmů a začal žít neustále se zvětšující skupinu řemeslníků a továrních podniků.

Podvečerní bruslení na soukromých kluzištích, často za doprovodu hudby z fonografu a s teplou šatnou a občerstvením, nebylo nic extravagantního. V zimě na přelomu století se v Praze mohlo začít bruslit až s příchodem mrazů krátce v polovině prosince a pak až začátkem ledna. Kluziště provozoval František Rosůlek spolu s novou cyklistickou dráhou v Bubnech, Josef Hoffmann a Antonín Milota na Střeleckém ostrově, hoteliér Jan Tachecí U města Vídně nabízel k bruslení čtyřikrát týdně koncert vojenské hudby. Zahradní kluziště si otevřel Jan Turek, hostinský Na Cikánce na Královských Vinohradech. Zajímavý plakát zval ke sportovnímu bruslení na kluziště Josefa Chumana Pod Slovany, na bývalé závodíště klubu „Ruch“.⁶ Dne 26. a 30. prosince pořádal Bruslařský závodní klub národní závody na kluzišti Družstva sportovního závodíště v Bubnech.⁷

Fotbalisté Českého athletic a football clubu Královské Vinohrady zakončili sezonu 31. prosince posledním „matchem“. Také Deutsch Fussballclub Prag provozoval kopanou ještě celý prosinec až do třicátého. Vstupné na zápas stálo k sezení 2 koruny, k stání korunu.⁸ Do zcela jiného prostředí byl zasazen jiný sport – kulečník. Pro své hosty uspořádal majitel kavárny „Caffè Metropole“ v Praze – Novém Městě, Georg Heidholdt, velký mezinárodní turnaj.⁹

K městskému prostředí patřily i trhy. Na vánočním trhu posledního roku století šly nejvíce na odbyt novinky v látkách. Namísto výrazných barev přišly do módy jemné pastely, z materiálů lehký voál, hedvábí, mušelin, batist, taft, samet a moaré. Lehce se prodávaly hračky a francouzské okrasné speciality. Módní diktát secese byl spojen se jménem Čecha Alfonse Muchy, byť se šířil z Francie spolu s celkovým uměleckým výrazem art nouveau. K jeho popularizaci přispěla slavná Světová výstava v Paříži právě v roce 1900. Šperky nabý-

valy podoby dekorativních květů a listů, pověstným se stal Muchův náramek v podobě obtáčejícího se hada navržený pro Sarah Bernhardtovou.¹⁰

Horečný ruch spojený s nákupem potravin dostoupil vrcholu v poledních hodinách Štědrého dne. Stejným způsobem jako dnes probíhal prodej ryb, který se provozoval v tržnicích, u uzenářů, řezníků, kupců, hokynářů i u stánků chudých prodejců. Do Prahy se ryby dovážely z Dobříše, Neveklova, Třeboně, Soběslavi a Mladé Vožice. Za kilogram kapra se platilo 75 – 90 krejcarů, někde i dvě koruny (dle kvality a stanoviště). Teplé a deštivé počasí panující před svátky sráželo ceny dolů. Namrzající váhy, prodávající i kupci se nekonali.

Na účet starostlivých hospodyněk si v ony dny zjednávali bohatý zdroj příjmů i různí kapsáři. Nelenili ani větší lumpové. Dne 22. prosince došlo k loupežnému přepadení mezi Holoubkovem a Svojkovicemi. Přímo na Štědrý večer byl přepaden a oloupen na cestě ze Židenic do Líšně rolník František Racl. Policejní ředitelství v Praze právě začalo používat tzv. album zločinců, tj. sbírku fotografií, řazenou do podlouhlých krabic dle povahy zločinu.¹¹ Policejní statistika dělila pachatele na neznámé a „na volné noze“.¹²

Police měla také posvácné na hráčská doupata, v nichž se profesionálně obírali po zábavě toužící muži v karetních hrách zvaných „barvička“, „ferbl“, „jedenadvacet“, „jedník“, „makau“, „pokládačka“. V Praze se hazardovalo např. ve druhém patře kavárny Corso Na Příkopěch, v kavárně Sport na Komenského náměstí na Novém Městě (dnes Nám. I. P. Pavlova), na Žižkově na Poděbradově třídě (dnešní Koněvova) ve výčepu U zlatého soudku pronajatém hostinským Otakarem Novotným, v Březinově kavárně na Královských Vinohradech, v Bendově kavárně na Fügnerově náměstí na Novém Městě, v hostinci U Bačkorů na Malé Straně.¹³

Ještě jeden „pelech hříchu“, aktuální nejen na švu století, ale celoročně, zajímal strážce zákona. Dne 5. října 1899 vydalo České místodržitelství výnos o regulaci prostituce, dozoru na podezřelé vinárny a kavárny. V srpnu následujícího roku sepsal policejní rada Olič zprávu určenou Českému místodržitelství, z níž vyplývá, že v Praze se nacházelo padesát tři bordelů, oddělených od šenkovní koncese, dva vykřičené domy se provozovaly v Karlíně, jeden na Smíchově a jeden na Žižkově.¹⁴ Dne 21. prosince se dostavila na policejní komisařství pro Prahu 1 majitelka nevěstince v čp. 105 Josefa Rašková a odevzdala jeden koš buřtů, který si u ní ponechal a nevyzvedl neznámý muž.¹⁵

Pro případ nepřehlédnutelných neplechů na Silvestra zřídila pražská policie zvláštní patroly. Zdá se, že zábavy spjaté s koncem roku nevybočily z obvyklých kolejí a žádné mimořádné události nenastaly. Minulý rok při oslavě na Žofíně protestovala část hostů proti vojenské hudbě, kdosi na odchodu strhnul černožlutou vlajku při mostku vedoucím na ostrov a vše mělo dohru na policej-

ním ředitelství. Určitý náskok pro rok 1900 měl jistý Wenzel Bader, který si již na Mikuláše odpálil dvě rakety v domě na Havlíčkově (dnes Senovážném) náměstí a byl proto předveden na policii. Na policejním komisařství skončili aktéři půlnočního silvestrovského konfliktu ve vinárně na Malostranském náměstí. Jeden nadporučík a dva poručíci žádali satisfakci již v novém roce 1901 na sekretáři z podacího protokolu Českého místodržitelství, protože protestoval proti jejich příliš živému hovoru.¹⁶

Jak se loučili naši předkové se starým stoletím? Různě. „Domosedkové“ vyzbrojeni čerstvými kalendáři¹⁷ zůstali doma v bačkorách. Turisté, poměrně již rozšířený druh, obešli pamětihodnosti a končili s místními usedlíky v hostincích, restauracích, hotelech, kavárnách, vinárnách či pivovarech. Mohli se nechat bavit v kamenných divadlech, šantánech (zpěvních síních, orfeech) či varieté. Vlastní zdroje obveselení přinášely z valné míry spolkové večery. Vše doprovázela konzumace lahůdek a popíjení alkoholických nápojů. Velké tažení hnutí střízlivosti bylo již sice v plném proudu, ale jeho výsledky a na rok 1901 připravovaný VIII. mezinárodní kongres proti alkoholismu nikomu nekazily radost. Většina Čechů se nalézala dle zažitého obrazu u piva. Svědčí o tom mnoho národních písní, např. „Nestarej se ženo má, kde je pivo, tam jsem já; nestarej se ženo má, kde mě najdeš.“ Mnoho pak bylo těch, o nichž se mohlo i o rok později říci spolu s autorem silvestrovského sloupku v Pražských novinách z roku 1899: „Dva ho vedou za ramena, aby nekop’ do kamena. Třetí mu nohy srovnává, tu pravou přes levou, tu levou přes pravou, nohu přes nohu přendává. Kaluže jako dláždění, sloupům – pům – pům – sloupům dává pozdravení.“

Repertoár pěti kmenových tj. stálých divadel v Praze, Národního (správně Královského českého zemského), bývalého stavovského (řádně Královského německého zemského), Nového německého divadla (dnešní Státní opera), Švandova divadla na Smíchově (u Libuše, na Kinského třídě, dnes Štefánikově), Varieté na Palackého třídě v Karlíně (dnes Křižíkova) a Divadla v Libni na Palackého třídě (dnešní Primátorská ulice) v hostinci U Deutschů se navzájem dosti lišil. V provozu byly i letní arény. Možnost vytápění mělo vinohradské Pištěkovo divadlo ve Slezské třídě i Německé lidové divadlo ve Pštrosce na Jungmanově třídě (dnešní Vinohradská).

Národní divadlo dávalo 30. prosince výpravnou hru Cesta kolem světa dle Julia Verna a dr. Enneryho, večer Wagnerova Tannhäusera. Na pondělí 31. prosince byly určeny Davisovy Katakomby, na Nový rok odpoledne Tylův Strakonický dudák a večer tradiční Smetanova Libuše. Švandovo divadlo bavilo diváky pěknou hudbou a živými obrazy ve Vánočních hrách, Varieté Eduarda Tichého nabízelo vedle obsáhlého vánočního programu s třemi bratry Hegelmanny, gymnasty ve vzduchu, též oblíbenou „Silvestrovskou slavnost“ s dvojitým předsta-

vením a bezplatnou tombolou v podobě dvaceti zlatých a stříbrných výher. Vystupoval břichomluvec, španělská tanečnice, francouzská výstřednice (!) a američtí komedianti.¹⁸

V zábavním podnikání na přelomu století zuřila velká konkurence. Kamenná divadla si stěžovala na pražské šantány, že hrají celé divadelní hry a obcházejí divadelní řád tvrzením, že uvádějí pouze scény.¹⁹ Hudebníci chtěli omezit počet licencí vydávaných kapelníkům.²⁰ Pěvecké společnosti (tj. šantány, též orfea) byly zase trnem v oku řádně licencovaným společnostem, např. Jednotě národních zpěváků nebo Hudební jednotě Cecílie.²¹ Společně pak byly odmítány mimopražské společnosti vystupující pohostinsky, např. Budapester Orfeum.²²

V programu „chantanů“ opravdu nebyla jen „čísla zpěvní, solové výstupy, hudební produkce a dueta“. Pěvecké společnosti se proto často stěhovaly. Leopold Fr. Šmíd, ředitel I. české zpěvní síně provozoval každovečerní představení v roce 1899 v hostinci U Štajgrů (tzv. Novoměstské sály) ve Vodičkově ulici, o rok později se přesunul na Malé staroměstské náměstí a v roce 1902 ho nalézáme v hospodě U tří kulí Na Perštýně. O repertoáru si můžeme udělat obrázek již z nabídky pro rok 1900: opera Kravalia Lusticana, vstupné 30 krejcarů. V prosinci hrál tři jednoaktovky za večer – V redakci žihadla, Služebník svého pána a Rodina Bärenzweigova.²³ Bohumil Sodoma, ředitel nejprve Sodomovy zpěvní síně u Štajgrů ve Vodičkově ulici (viz výše) přesídlil v téže ulici K Helmům a začal se označovat jako Novoměstské orfeum. Nabízel každý večer kromě „zpěváků“ i komickou scénu.²⁴ Alfred Bedřich Kohn, člen kupletní společnosti, se „udělal pro sebe“ a řediteloval posléze pěveckou a hereckou společnost v Kohnově zpěvní síni na Smíchově v hotelu Na Knížecí.²⁵ Pivovar a hostinec U Palmů na Karlově náměstí lákal návštěvníky nejen na své produkty, ale i na podobná představení ve svém divadelním sále. V roce 1907 zde otevíral novou českou lidovou zpěvní síň Karel Samec, ale svou společnost provozoval tento „1. pražský salonní populární komik“ již v roce 1900.²⁶ V pivovaru a hostinci U Rozvařilů Na poříčí zajišťoval večerní program Cihelkův český chantant (název též Cihelkova zpěvní síň).²⁷ Síť zábavních podniků v Praze zahušťovala ještě pěvecká společnost Františka Hartmanna v hostinci pana Aloise Lhotky na rohu Václavského náměstí a Vodičkovy ulice zvaná První český chantan, údajně nejstarší česká zpěvní síň v Praze.²⁸ Tím ovšem nebyla škála profesionálních pěveckých společností působících pouze v Praze zdaleka vyčerpána. Za všechny ředitele jmenujme alespoň Josefa Horáčka, Karolinu Petrnouškovou, Josefa Raka, Josefa Štorkána, Leopolda Turka, Jana Vávru a Františka Vlčka. Šantán vlastnil i restaurátér Karel Sýkora, jeden z protestujících proti angažmá mimopražských, hlavně německých kolegů. Sám ovšem o několik let později, roku 1905, žádal o povolení reklamy na Mezinárodní or-

feum. Koncesi na pořádání hudebních, deklamačních a pěveckých vystoupení obdržel i Jan Tachecí, hoteliér U Města Vídně v Hyberské ulici a Wilhelm Weinert, majitel hotelů Bavaria Na Poříčí a Garni na Václavském náměstí pro Folies Malice.²⁹

Oblíbené koncerty vojenských i civilních kapel patřily neodmyslitelně k novoročním rituálům vedle přání kominíků, domovníků, listonošů a jiného personálu. Koncerty c. k. privilegovaného měšťanského sboru ostrostřelců uspořádal kavárník Jan Jaro v kavárně na Fügnerově náměstí na Novém Městě v domě dr. Sterna a podával specialitu „Burský nápoj“.³⁰ Sbor pražských ostrostřelců pochodoval za doprovodu vlastní kapely Prahou již 30. a 31. prosince.³¹ Každou neděli a svátek pořádal restaurátér Karel Vodička koncert „elitní kapely pana Pehela“ v akciovém pivovaru na Smíchově. Ve zdejších prostorách pak proběhl i silvestrovský večer Vzdělávací besedy národního dělnictva pro Smíchov a okolí „Palacký“.³² Novoměstské sály U Štajgrů nehostily roku 1900 žádný šantán, ale koncertovaly zde o nedělích a svátcích sokolské kapely a hostinskému Josefu Čížkovi zvyšovaly tržbu. I do dvou do noci byly otevřeny kavárny – např. U Vltavy v Myslíkové ulici. Českému rolnictvu se při návštěvě Prahy vlichocoval do přízně pro svou dobrou a levnou obsluhu hostinec U Brejšky ve Spálené ulici.

Již počátkem prosince zahajovala činnost Středočeská pěvecká župa Dvořákova prvním lidovým koncertním večerem ve dvoraně Národního domu na Královských Vinohradech. Většina písní, včetně Kdož jste boží bojovníci od J. Kličky, byla policejním ředitelstvím označena za nezávadné.³³ Dne 3. ledna 1901 odehrála Česká filharmonie v Rudolfinu svůj druhý koncert sezony. Na programu byl Brahms, Grieg, Smetana a Händel. Umělecká beseda v Praze pak následovala o tři dny později 54. populárním koncertem.

Programy spolkových zábav se podobaly nabídce šantánů s tím rozdílem, že na nich většinou nevystupovali profesionální baviči. V silvestrovské nabídce nesmělo chybět osvědčené klišé starého roku v podobě skuhrajícího dědka a nového roku coby bujného a sebevědomého mladíka. Jako vzor mohl posloužit skeč A. M. Řečického Starý a nový rok. Proslovy se lišily dle sociálního, generačního či odborného profilu spolku. Zde číhalo první nebezpečí ztroskotání pořadatelů, kteří museli proplovat mezi Scyllou blahosklonné pozornosti diváků a Charybdou cenzury. Tu představovalo v Praze tiskové byro policejního ředitelství a mimo pražský policejní okrsek jednotlivá okresní hejtmanství (obdobná byla situace na Moravě). Vyhráno bylo v případě, že divadelní hra či sólový výstup již byly cenzurovány a povoleny v kterémkoliv místě monarchie pro potřeby jiného spolku, profesionálního nebo ochotnického souboru. V řadě případů svedly především divadelní společnosti velké bitvy s úředním šimlem,

jenž býval sveřepější a prudérnější s přibývajícím vzdáleností od centra. Stalo se, že, co prošlo ve Vídni, nepovolili v Praze. Teprve odvolání věc napravilo. Okresním hejtmanstvím ve Slaném nepovolený divadelní kus Tatínkovy juchty od K. Malinského se stal dokonce předmětem poslanecké interpelace Josefa Stei-nera na Říšské radě. Na vysvětlenou, zmíněná humoreska si dělala legraci z policejních orgánů.³⁴ Úředníci ze Slaného zakázali čtenářsko-divadelnímu spolku Osvěta v Hnidousích i hru podle Viktora Huga Angelo, tyran Padovanský od Emanuela Smolíka, protože nenabízela ušlechtilou zábavu.³⁵ Okresní hejtmanství v Příbrami nedovolilo Jednotě dělníků smíšených řemesel v Příbrami hrát Jiráskovo drama Otec, protože údajně zlehčovalo katolickou církev a kněžský stav.³⁶ Velký boj postoupila na zájezdě pobývajícím divadelní společnost Pavla Švandy ze Semčic a Jana Drobného s okresním hejtmanstvím v Německém Brodě o nastudování Abelovy hry Hřích.³⁷

Vděčným terčem satirických scének, výstupů a kupletů se stal institut manželství. Ovšem i zde bylo možno sklouznout k nežádoucímu posměchu a nemravnosti (např. báseň Jakého muže chci či dvojscena J. E. Švába Z manželského ráje). Konflikt se zákonem dále přinášela témata sociální (např. báseň J. K. Lomnického Excelsior), znevažování movitých vrstev (hra V podkroví a v saloně, sóloscena Žebrák L. T. Šmída). Nežádoucí byl posměch vůči státnímu zřízení (scena Nový svět), soudním (komické výstupy ze Srpovy sbírky: Ze soudní síně, Ukradené husy) a policejním úředníkům (Půlnoční scena), vojákům, obecním zřízencům (komická scena Městská rada kocourkovská). Nedo-poručovalo se ostouzet a zpochybňovat jakoukoliv víru (báseň Poslední Syl-vestr, scena Konec světa od B. Kováře ze Švábových Humoristických večírků, Staro a Novoroční půlnoční scena ze Srpových vybraných sólových výstupů). Nepřipouštělo se též protižidovské a nacionální ladění výstupu, scény proti es-tetickému cítění (komická scena od A. M. Řečického Pravý Mladoček; Nevěs-ta na cestě).

Zdrojem inspirace bývaly na konci století nejrůznější sborníky scének a výstupů. K oblíbeným autorům patřil Josef M. Srp, Josef Šváb, Fr. Šimáček. Často se sáhlo do sbírky Chudobky, Divadelní ochotník a sborníků Davida Vildy, V. L. Libertiho Pod mamonem a brněnského vydavatelství F. Schicka. Němci čerpali např. Magazin für Volksliteratur.³⁸ Josef Šváb mj. vydával i obrovské žertovné korespondenční lístky s verši ke gratulacím, žertovné cedulky k nalepení na sklenice jako „Sládek zapomněl na chmel“, „To je zase břečka“, žertovné lístky k připnutí na záda typu „Jdu se dát vycpat“, „Dostanu 80 000 věna a novou almaru“, „Lidičky, já rád pařím“ či Švábovy šváby do piva. O chování ve společnosti se čtenář mohl poučit v knize Františka Kodyma, která vyšla právě roku 1900. Vhodný novoroční proslov si potenciální řečník vybral ve Všeobecném gratulantu od K. V. Kuttana.³⁹

Limitovaná pozornost čtenáře nedovoluje dále unavovat obšírnými citacemi dobových skečů a deklamací, pro uspokojení vzbuzené zvědavosti následují alespoň některé dobové programy a pikantní názvy, jež měly nalákat publikum, např. Senzační drama k popukání o 2 jednáních Hrabě Žralby či Bramborové divadlo „Hacafán a Kacafán“, výstupy Dr. Mastičkálek z Liliputánska, Fakýr a Albinos: div XX. století; Žertovné deklamace B. Kováře aj., jež rozesílal v sešitové podobě poštou obchod kuplety a žertovnými pohlednicemi již zmíněného Josefa Švába v Mostecké ulici (U věže) na Malé Straně v Praze.

Sólový výstup Politika od Jaroslava Gallata si dělal legraci z parlamentarismu, proto ho Okresní hejtmanský v Chrudimi nepovolilo tamnímu Dámskému odboru Ústřední matice školské. Dělnická jednota ve Slaném také nepochodila s programem skládajícím se ze sólových výstupů Svatební smlouva nahore i dole a napřed i vzadu a kostýmního duetu Dva dragouni. Stejně dopadl Arbeiterverein Vorwärts v Markvarticích s přednesem vánoční básně „Bist du der da kommen soll“ a Vzdělávací a podporovací spolek Havlíček v Čechách se sídlem v Hýskově se scénami Přípravy ke gratulaci od A. Řečického, Žebrák od Josefa Švába a Studení ženichové, dále Kuřácko – zábavní a podporující spolek Přemysl na Kladně s humorným sólem Núbl a sprostě, Leseverein v Klokotech se silvestrovskou sóloscénkou Nácek, ševcovský učeň, Dělnická vzdělávací jednota Budislav v Roudnici se silvestrovským Masopustním kázáním frater Medáka.⁴⁰

Katolická beseda v Praze připravila svůj „Přátelský večer“ již na 30. prosince ve dvoraně Svatováclavské záložny v Řetězové ulici. (Tato záložna pak o rok později zkrachovala a stala se sama objektem trpkého humoru postižených drobných střadatelů.) Účinkoval mj. břichomluvec Burton a český salonní komik Josef Wanderer, majitel domu v Havelské ulici. Jubilejní spolek katolický Praha oslavil konec století také o den dříve, v neděli, akademií od 11 hodin dopoledne v sále Měšťanské besedy. Zvláštní program zaručoval duševní požitky pouze zvaného obecenstva. Mělo seznat výsledky století končícího přednáškou dr. Františka Kordače a budoucí ideje století příštího (JUDr. Josef Lukáš, docent české techniky) za účinkování Plzeňského Hlaholu, který si získal obrovskou popularitu úspěšným vystoupením na pařížské Světové výstavě. Národně českou manifestaci podtrhoval sbor Chorál Čechů A. Prause, Rolnická Bedřicha Smetany a Naše písně A. B. Tovačovského. Budoucí století oslovil veršem Karel Burian.

Staroměstský klub českých velocipedistů „Praha“ slavil úspěch na mikulášské zábavě 1. prosince v hostinci U bílé labutě Na Poříčí s následujícími výstupy: 1. Cestující, 2. Fešní koně, 3. Proč to. Proto., 4. Hejbá se to, 5. Pražátka, 6. V nejlepších rodinách, 7. Věční studenti, 8. Píseň o nezranitelném fakíru.

Dne 31. prosince už prostory U bílé labutě obsadil Čtenářský zábavný spolek Hálek v Praze.⁴¹ Český klub velocipedistů v Královských Vinohradech 7. prosince v tamním Národním domě se bavil scénkami: 1. Paní kvartýrská, 2. Cesta kolem světa, 3. Zamilovaný botanikus, 4. Čert a Káča, 5. Závody o život, 6. Rekrut. O rok dříve to byly výstupy: 1. Uhlíři, 2. Národní písně, 3. Ubohý hospodář, 4. Námluvy, 5. Proč pak se, mládenci, neženíte?, 6. Ten zdejší pan farář pěkně káže, 7. Cyklista, 8. To si dělej, to je dobré!, 9. Nalezené štěstí, 10. Tajemná deklamace, 11. Včela, 12. Kavalerie Parnasu, 13. Sběratel starožitností, 14. Z jiných světů. Jiný sportovní klub, Klub cyklistů „Čechie“, na Královských Vinohradech měl dovoleno 1. prosince sehrát 1. Morduňk při měsíčku, 2. Hraje si na vdanou, 3. Rozpustilí kluci ve škole, 4. Tyroláci, 5. Serenáda mistra Cihličky, 6. Čaroděj Habamarahabakuk. Silvestrovskou zábavu Deutscher Radfahrer Club „Schwalben“ Prag provázela v restaurantu U zlatého anděla v Celetné ulici pouze hra na klavír a hudební čísla členů spolku.⁴² Velkou silvestrovskou akci pořádal Sokol Vinohradský ve vlastní tělocvičně v Národním domě. Účinkovali bratři tamburaši, kvarteto jednoty a členové Besedy Okoř. Po vyčerpání programu navázal „taneční vínek“ při hudbě místního kapelníka Václav Kubínka. Mnohem rozsáhleji, ve všech sálech Národního domu, za účinkování dvou hudebních těles, byly pojety šibřinky 9. února 1901. O půlnoci měl vyjít v tisíci exemplářích obvyklý šibřinkový list „Kání drápek“ .

Mládež (dobově „omladina“) v Sobotce přichystala na poslední večer roku rozloučení s 19. stoletím „s mnoha frmoly a frajšpásy“ a Burskou kapelou. Ve prospěch denního tisku pořádala obdobnou oslavu s hudbou dle francouzského vzoru Národní vzdělávací Beseda „Antonín Čížek“ v Praze – Nuslích u bratrahostinského Josefa Krotkýho v Mečislavově ulici. Na denní tisk putovaly výnosy silvestrovských zábav Organizace národních socialistů v Žižkově ve velkostatenci U Cálků na Basilejském (dnešním Havlíčkově) náměstí i Vzdělávací národní jednoty tříd pracujících „Barák“ ve Vršovicích v Obecním domě, kde účinkoval charakterní bratr-komik Počepický.

Nevázané oslavy konce roku spjaté se svátkem svatého papeže Silvestra vystřídal důstojný první den nového století. Přerov věků jakoby opravdu ukončil jednu éru, kterou např. v Anglii symbolizovala královna Viktorie (zemřela 1901). Na spočinutí, ohlédnutí nemají většinou současníci příliš času. Do budoucnosti naštěstí pak nemohou nahlédnout. A tak nastal všední den, středa 2. ledna 1901.

POZNÁMKY

- ¹ Vyšlo v Praze v roce 1901 v překladu dr. Františka Nerada v Knihovně Samostatnosti.
- ² V roce 1903 byli oba zavražděni.
- ³ Okresní hejtmanství Karlovy Vary zakázalo divadelnímu podnikateli Ludwigu Chowantzovi ze Staré Role hrát G. Okonkowského hru Capitain Dreyfus, in: Státní ústřední archiv v Praze (dále SÚA), fond Prezídium Českého místodržitelství (dále PM) 1891–1900, sign. 8/6/20/1, čj. 10 792 pr./1899 a 12 564 pr./1900, kart. 2 551.
- ⁴ Roku 1901 získaly první ženy na základě disertačních prací z matematiky a zoologie doktorské tituly na filozofické fakultě Univerzity Karlovy.
- ⁵ SÚA Praha, fond Prezidium Policejního ředitelství Praha (dále PP) 1900–1907, sign. P 14/2, kart. 1810.
- ⁶ Dle žádostí o povolení nosit či vylepovat reklamní plakáty in: SÚA Praha, fond PP 1900–1907, sign. P 4/2 (Rosůlek), 24 a 41 (Hoffmann), 23 (Tachecí), 25 (Turek), 28 (Chuman), kart. 1807.
- ⁷ SÚA Praha, fond Policejní ředitelství Praha (dále PŘ) 1896–1900, sign. V 9/17, kart. 4 808.
- ⁸ Tamtéž, sign. V 9/41, kart. 4 809. Jednalo se o hřiště u Belvederu v okrsku holešovického policejního komisařství.
- ⁹ Tamtéž, sign. H 19/28, dle záznamu v indexu Sch 30/89, kn. 679. Ze stejného zdroje, vedle dobového tisku a Adresáře královského hlavního města Prahy a sousedních obcí. Praha 1901, jsou většinou čerpány údaje o výstavách (heslo v indexech Schaustellungen, též index č. 765, manipulační období 1901–1913). Spisy byly většinou skartovány ještě u původce. Stejně bylo nakládáno s žádostmi a rozhodnutími o povolení tanečních a jiných spolkových zábav, ochotnických divadelních představení (hesla Tanz, Tantunterhaltungen, Theater, Vereine, index č. 774 a nezpracované věcně vedené indexy na konci fondu). Tam, kde není uvedena citace, byl použit dobový tisk – především inzertní rubriky a drobné zprávy.
- ¹⁰ S módními novinkami se české dámy mohly seznámit ve svých časopisech Ženské listy, Ženský obzor, Ženský svět, Dětské mody, Kathreinerův kalendář pro dámy, Kalendář paní a dívek, Nové pařížské mody, Album moderních halenek, Dámské akademické modní listy.
- ¹¹ SÚA Praha, fond PŘ 1896–1900, sign. P 432/34, kart. 4 654.
- ¹² Sicherheitsbericht pro 1898 in: SÚA Praha, fond PŘ 1896–1900, sign. P 432/7b, kart. 4 653.
- ¹³ SÚA Praha, fond PŘ 1896–1900, sign. P 438/16, kart. 4 655.
- ¹⁴ SÚA Praha, fond PP 1900–1907, sign. P 82/1, čj. 12 702 pp, 15 912 pp/1900, kart. 1 863. V Paříži bylo v roce 1867 na 5 853 registrovaných prostitutek, v Londýně se jejich počet odhadoval na 228 tisíc. (Dle Pay, Pavel: Prodejná láska. Praha 1992, převzato z článku Čermák, Miroslav: Z historie olomouckých veřejných domů. Střední Morava. Kulturně historická revue 2, 1996, s. 51–64).
- ¹⁵ SÚA Praha, fond PŘ 1896–1900, podací protokol prosinec 1900, čj. 112 650 (k sign. R 226/17), kn. 248.

- ¹⁶ SÚA Praha, fond PŘ 1896–1900, sign. U 438/116, kart. 4 656 a podací protokol prosinec 1900, kn. 248. K žofínskému incidentu došlo o půlnoci 31. prosince 1899 viz fond PP 1900–1907, sign. D 7/3, čj. 425, 1 389, 1626/1900, kart. 1 743 a fond PŘ 1901–1913, sign. F 78/4, čj. 27 915/1901, K raketám viz fond PŘ 1896–1900, podací protokol prosinec 1900, čj. 105 669 (k sign. B 5/98), kn. 248. Vinárenský konflikt viz fond PP 1900–1907, sign. M 25/1, kart. 1 800.
- ¹⁷ Bylo jich požeňnaně. Jmenujme alespoň oblíbené vimperské kalendáře, Besedy lidu, Ha-sičský, Koleda, Pražský, Národ, Vlast, Pečírkuv národní, Pospíšilův národní, Slovanský, Přemysl, Libuše, Vyšehrad, Ječmínek, Velehrad, Tábor, Národní politiky, Batovcův poli-tický, Amerikán – Národní kalendář, Práce, Věda a práce, Českého venkova, Rolnický, Hospodářský, Bačkovského studentský a všeobecný, Kobrův studentský, Český student, Vojenský, Meč, Pikantní svět, Vilímkův humoristický, Zábavný, Útulku sv. Josefa, Kato-lického duchovenstva, Marie a sv. Josefa, Rajska zahrádka, Rodina, Malého čtenáře.
- ¹⁸ Proti uspořádání tomboly nebyl ani pražský loterijní úřad. Dle SÚA Praha, fond PŘ 1896–1900, podací protokol prosinec 1900 (k sign. T 50/20), kn. 248.
- ¹⁹ Stížnost smíchovského tj. Švandova divadla z 4. ledna 1900 in: SÚA Praha, fond PŘ 1896–1900, sign. Sch 30/109, čj. 106 904/1900, kart. 4 735.
- ²⁰ Tamtéž, sign. V 9/102, čj. 114 311, kart. 4 811.
- ²¹ Tamtéž, sign. Sch 30/54, kart. 4 735 a podací protokol prosinec 1900, čj. 114 311 (k sign. V 9/102), kn. 248.
- ²² Stížnost Františka Vlčka (ředitel herecké společnosti), Františka Kovaříka (civlní kapelník a majitel hudebního ústavu), Jindřicha Paleva, Leopolda Fr. Šmída (ředitel chantanu), Bo-humila Sodomy (člen pěvecké a kupletní společnosti), Jana Tachecí (majitel hotelu U města Vídně a spolumajitel obchodu s přepychovými koňmi), Karla Sýkory (restauratér a majitel chantanu) a Jana Cihelky (ředitel chantanu), tamtéž, sign. Sch 30/62, kart. 4 735.
- ²³ SÚA Praha, fond PP 1900–1907, sign. P 4/19, kart. 1807 a PŘ 1896–1900, sign. Sch 30/109, kart. 4 735. Dne 25. prosince 1900 měli U Štajgrů zábavu Divadelní ochotníci Ústřed-ní matice školské. Dle fond PŘ 1896–1900, podací protokol prosinec 1900, čj. 111 230 (k sign. T 10/512), kn. 248. Dne 31. prosince 1900 se U Štajgrů konala silvestrovská zába-va Besedy Okoř. Tamtéž, čj. 113 911 (k sign. T 10/93).
- ²⁴ SÚA Praha, fond PP 1900–1907, sign. P 4/42, kart. 1 807 a PŘ 1896–1900, sign. Sch 30/62, kart. 4 735. V roce 1910 působil Na Poříčí 21 spolu s Leopoldem Šmídem.
- ²⁵ SÚA Praha, fond PP 1900–1907, sign. P 4/62, kart. 1 807, v roce 1910 doputoval až na Václavské náměstí.
- ²⁶ Tamtéž, sign. P 4/202, kart. 1808, v roce 1910 byl Na Poříčí U Rozvařilů.
- ²⁷ Tamtéž, sign. P 4/76, kart. 1 807, ředitel Jan Cihelka, v roce 1910 byl již na Karlově náměstí.
- ²⁸ Tamtéž, sign. P 4/15, kart. 1807. V roce 1910 pobýval na Perštýně a na Václavském náměs-tí fungoval šantán Josefa Hartmanna, v roce 1900 pouhého člena pěvecké společnosti.
- ²⁹ SÚA Praha, fond PŘ 1896–1900, podací protokol prosinec 1900, čj. 112 013 (k sign. T 5/5) a čj. 109 054 (k sign. W 151/24), kn. 248.
- ³⁰ SÚA Praha, fond PP 1900–1907, sign. P 4/66, kart. 1 807.

- ³¹ SÚA Praha, fond PŘ 1896–1900, podací protokol prosinec 1900, čj. 114 011 (k sign. B 244/2), kn. 248.
- ³² Tamtéž, čj. 113 549 (k sign. T 10/914).
- ³³ Tamtéž, čj. 112 013 (k sign. T 5/5).
- ³⁴ SÚA Praha, fond PM 1891–1900, sign. 8/6/20/1, čj. 23 142, 23 916 a 23 957/1899, 1 436/1900, kart. 2 551.
- ³⁵ Tamtéž, čj. 5940/1900.
- ³⁶ Tamtéž, čj. 6968/1900.
- ³⁷ Tamtéž, čj. 8660, 10 623, 12 621/1900. Co se týče mechanismu povolování, okresní hejtmanství o zákazu vždy informovalo prezidium Českého místodržitelství, které pak věc dále sdělilo ostatním okresním hejtmanstvím, Policejnímu ředitelství v Praze a magistrátu v Liberci. Kromě fondu PM viz též fond PP 1900–1907, sign. T 13/3–5, kart. 1 901.
- ³⁸ Srpovy vybrané sólové výstupy, komické scény a popěvky. Praha-Karlín 1893 (?) nebo 1894 (?), 2. vyd. 1899; Švábova knihovna. Sbíрка komických výstupů, scén, deklamací a žertů. Vychází v Praze stejně jako Veselé písně. Pořádal a vydává Josef Šváb (vycházelo v sešitech právě na přelomu století); Švábovy humoristické večírky. Sbíрка vybraných sólových výstupů, scén, duett, kupletů s nápěvy, deklamací a žertů (totéž); Nové sbírky původních sylvestrovských scén. Z příspěvků J. Mošny, R. Kafky, J. Kováře a mnoha jiných sestavil Josef Šváb (totéž); týž: Veselé písně; týž: Knihovna panských výstupů; týž: Program pražských chantanů. s. l. a s. d.; Šimáček, František: Repertoire českých divadel. č. 41, 1900 (?); Sborník Chudobky. Verlag Fr. Komprda, Brno 1891; Vilda, David: Sbíрка příležitostných deklamací, výstupů, písní a básní dělnických; Liberti V. L.: Pod Mamonem. Teplice 1896; Magazin für Volksliteratur. F. Hanisch & Co., Berlin 1893; Divadelní ochotník. Neuer Sammlung N. 195; Veselý anekdotář. Sbíрка anekdot, vtipů, humoristických příhod, sentencí, epigramů a humoresek. Nákladem Josefa R. Vilímka v Praze.
- ³⁹ Kodym, František: Kniha o slušném chování. Průvodce společností i životem. Praha 1900; Kuttan, Karel V.: Všeobecný gratulant; týž: Gratulant České mládeže.
- ⁴⁰ SÚA Praha, fond PM 1891–1900, sign. 8/6/20/1, čj. 11 848, 20 017, 20 482, 21 299, 21 350, 22 095, 22 141/1900, kart. 2 551.
- ⁴¹ Dle SÚA Praha, fond PŘ 1896–1900, podací protokol prosinec 1900, čj. 114 332 (k sign. T 10/26), kn. 248.
- ⁴² SÚA Praha, fond PŘ 1896–1900, sign. V 9/6 a 38, V 9/74, V 9/47, kart. 4 808.

PŘÍLOHA

KLUZIŠTĚ

POD SLOVANY PŘÍCHOD Z TROJICKÉ ULICE.

Na bývalém závodišti klubu „ROCH“.

SPORTOVNÍ BRUSLENÍ.

PŘI HUDBĚ A OSVĚTLENÍ. ARTVIFER 307-8 Vstupné 20 hal. ŘIDITELSTVÍ PODNIKU.

Plakát zvoucí k bruslení na kluzišti Josefa Chumana, SÚA Praha, (PP1900–1907, sign. P4/28, kart. 1807)

Sotva že slovo kdy promluví,
s pohrdou na vše jen patří,
dva lidi musí mít k obsluze,
při tom jí nejméně za tři.

* * *

Má tchýně, dáma veselá
a ku podivu malá,
oči má jako uhlíky,
sta řasů jí z nich sálá.
A po celý den vykládá,
jak za pět roků schřadla
a když nemůže doma spát,
tak zajde do divadla.

* * *

A švakra mám, je paedagog,
paterou mluví řečí,
šest let ho trápí ledviny
a burgundským je léčí.
Učenou napsal studii,
jak škodí noční bdění
a dokud vím, tak jaktěživ
noc co noc doma není.

* * *

Má žena kypí, bují zdravím
a zrak jí moudře hledí v svět,

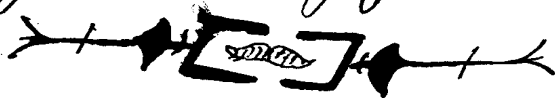
Ukázka z básně Řehoře Řiřavce „Narození pátého stavu“, použito ve volební kampani na přelomu 1900/1901 (SÚA Praha, PP 1900–1907, sign. P14/2, kart. 1810)

Silvestrovský večer
z
Komická scéna.

Napsal A. M. Špera

Heckci přáti, by dal Bůh vám
nebe, štěstí a dobrou bytí,
nebot každý má cti pám,
by opatřil si lepší žití.

Hez, přáním můj jest k vám,
by v blahu plynul život vám,
by lidu všemu vzšla pravda,
jžto mu olivá neskrácenou při.
Přáním tímto řídte každý roka,
a mysl' at žije nový rok.

Sylvestrovská zábava

Občanské Besedy ve Vršovicích

zrovna v den sv. Sylvestra

v ob. domě.

Veliký program!

1.

Úvod.

Celá společnost se sejde, zaplatí vstupné a počne si sedat.

2.

Veliká řeč

z ~~IX~~ století, kterou držeti bude známý mluvka Ivan Ivanovič.

3.

Isák v rozkoši.

Velice pohnutlivá píseň blaženého Isáka, kterou provede na čtyry ústa známé vršovické kvádro osob. říz. archiváře Mani Blažini Piccolomini-ho.

4.

Náš dráb.

Na dřevo podá a zcela novákovsky zapěje sign. Sykorini.

5.

Jurka Jurkovič.

Veliký národní hrdina, provedený a vyvedený
pěveckou jednotou zdejší. Sola budou mlčet.

6.

Světové divadlo

od nebožky konské brány sem přinešené. Non plus
ultra lidských kumštů a znamenitostí. Kdo to ne-
viděl, oslepne. Památky vzácné, žádný nesmí se
jich dotýkat.

7.

Měsíček v úplňku.

Máchovi na vzdor skomponovaná komposice, před-
nese p. Raczecz z Raczeszvary, maďarský umělec.

8.

Domovník od Špinků.

Krobiánský výstup, provedený jedním neznámým.

9.

Mezi deklamací hraje **filadelfická ka-
pela** a tančí, kde jaká zdravá noha.

10.

O půlnoci

přijde nový rok a s ním překvapení, které se
neřekne.

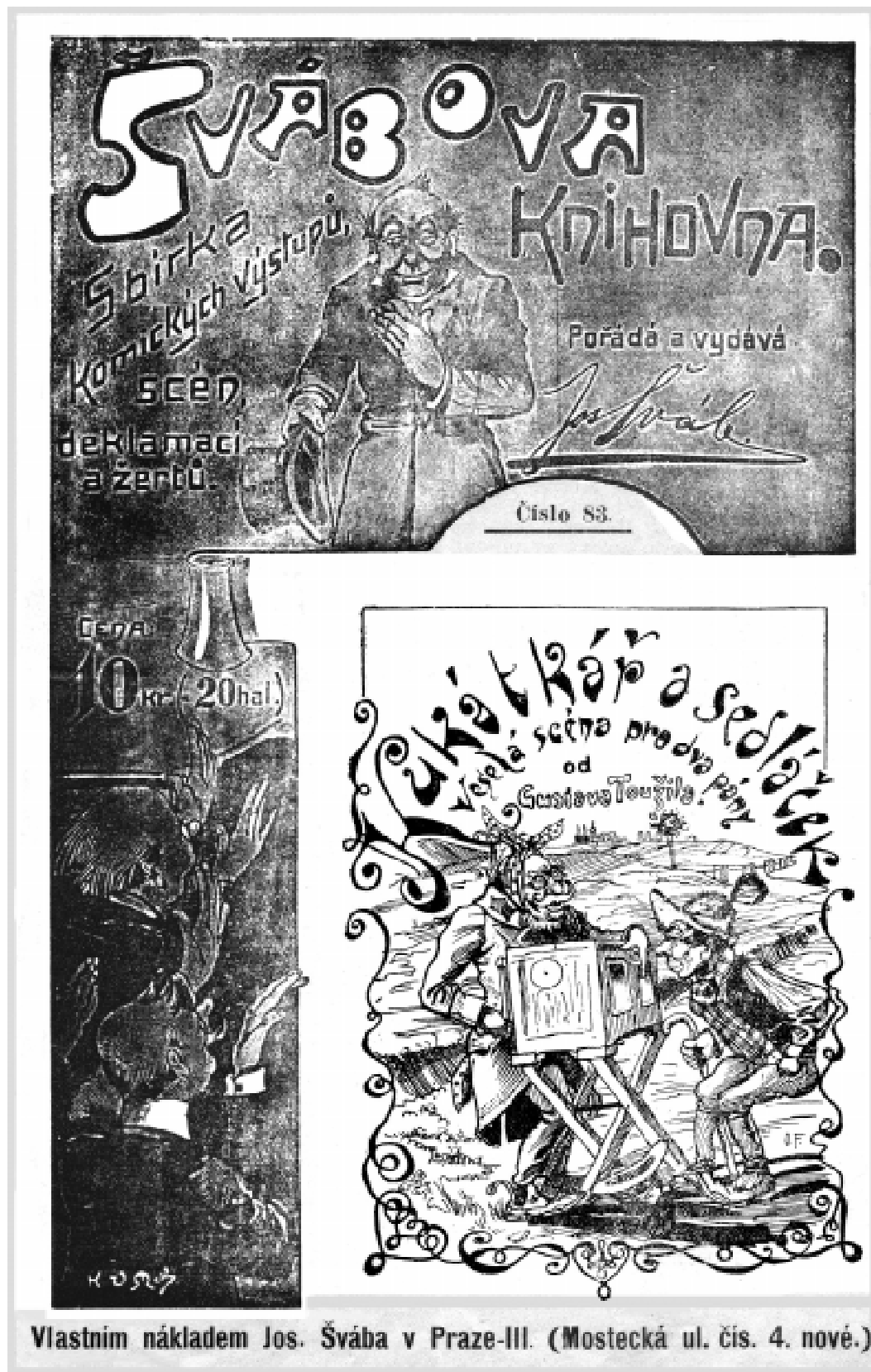
Začátek o 7. hodině.

Konec na přesrok.

Vstupné pro pána 30 kr.

Zvaní a uvedení hosté mají přístup.

Knihkárna Jelínka a Grunda na Kr. Vinohradech, — Nákl. vlast.

Obálka jedné scénky ze Švábovy sbírky komických scén, deklamací a žertů (SÚA Praha, PM 1891–1900, sign. 8/6/20/1, kart. 2551)

Kopie

D
Adam a Eva.

*Když Eva s rájí s Adamem první rande měla, kořily
ani neměla, přece se mu líbila, kdyby ty naše ženy
také tak chodily. O je! to by sme na ně mrskaly, to
by jsme se smály!*

*Když spolu do nebe šli a to na odávky, neměly žádný
kritici lidí, ani žádný svědky, nemohly spolu odány
být, musely na provázekku jít. O je!*

*že spolu 300 let byli spolu se nedivím přec nebo ten
sakrať neměly prantsfle ani žádný bruce, led když je
sni 14 dní kopne jí a sle od ní. O je!*

*Opřav-du spolu 30 stěti měli to prav-da prav-diví
Adam se do nebe naběhl pro Bábku babiči, led
ná se to nestane bába už sama přiběhne. O je!*

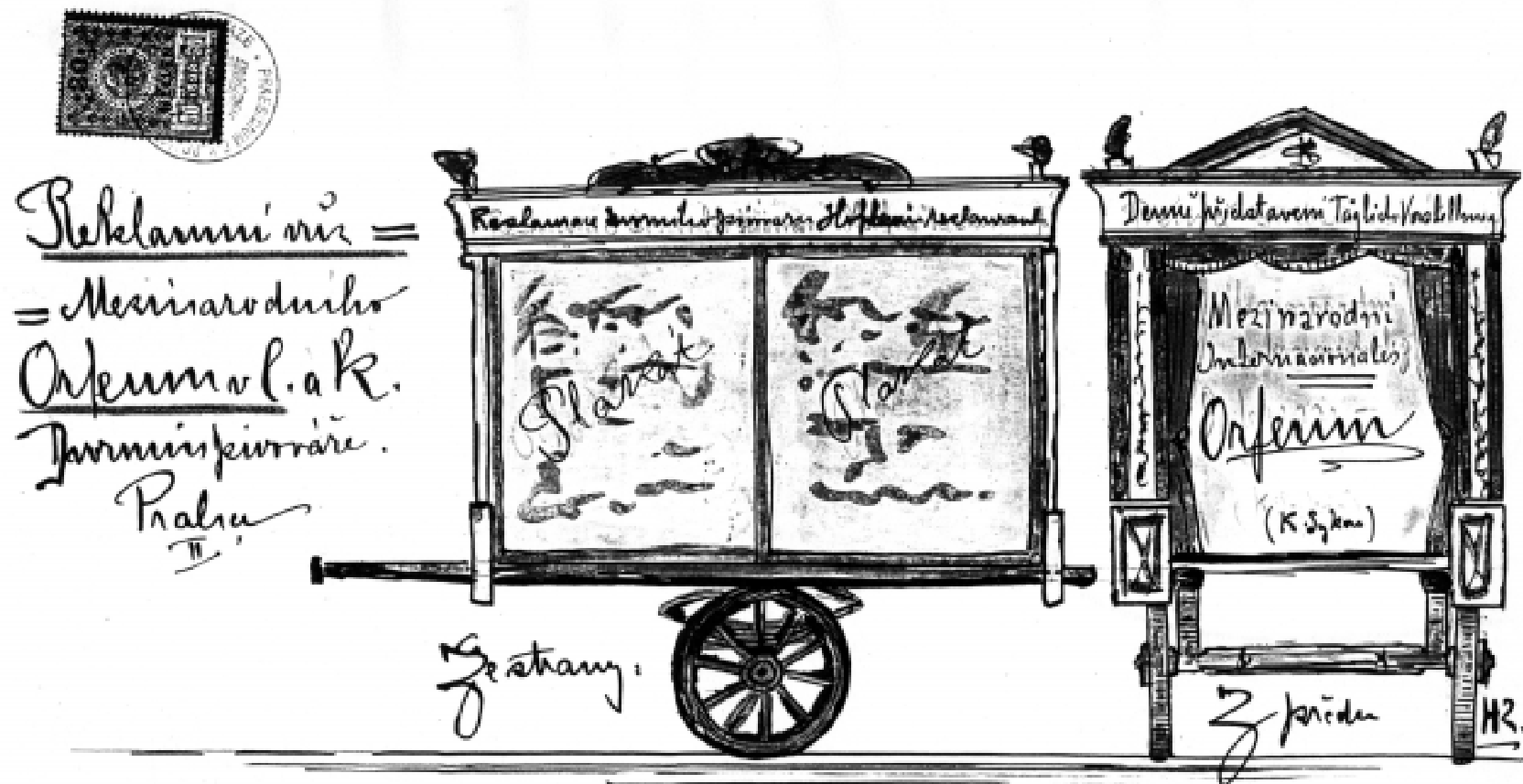
Ukázka silvestrovského výstupu, báseň „Adam a Eva“ (SÚA Praha, PM 1891–1900, sign. 8/6/20/1, kart. 2551)

🔊 *Jeden 1. und 16. neue Kunstkräfte.* 🔊

PROGRAM	
II. oddělení — II. Abteilung.	
10. Hudební vložka. — Musik-Einlage. <hr/> 11. Mitzi Ferar Subretta. — Soubrette. <hr/> 12. Barkay Původní humorista s vlastním repertoirem. Orig.-Humorist mit nur selbstverfasstem Repertoire.	13. Hudební vložka. — Musik-Einlage. <hr/> 14. <div style="border: 2px solid black; padding: 10px; text-align: center;"> Budapest v noci. bei Nacht. </div>
15. Pochod. — „Sýkora“ — Marsch.	
Po představení následuje koncert. Nach der Vorstellung Concert.	

Tiskem Edvarda Leschingra v Praze, Vodičkova ul. (Novákův dům).

Reklamní leták Mezinárodního Orfeje v c.k. dvorním pivovaru v Praze (SÚA Praha, PP 1900–1907, sign. T 13/5, kart. 1901)

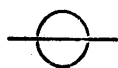
Reklamní vůz Mezinárodního Orfeum v c.k. dvorním pivovaru v Praze (SÚA Praha, PP 1900–1907, sign. P/4/33, kart. 1807)

CO UDĚLAL

sestátněný český poslanec, Jeho Excellence

c. k. ministr Dr. Fořt

pro národ:

Nic.

pro své příbuzné
= a přátele: =

opatřil jedněm výnosná místa, druhým vysoká vyznamenání, která mají pro ně jako továrníky a obchodníky nemalou důležitost. Tak

zeť Jeho Excellence, Votoček ml., jmenován mimořádným profesorem na technice,

otec zetě Jeho Excellence, Votoček st., dostal řád Františka Josefa,

švagr Jeho Excellence, továrník Reginold Czermak, dostal řád železné koruny,

švagr p. Votočky ml., Urban, jmenován komerčním radou, továrník a Němec Bumüller, u něhož je syn Jeho Excellence úředníkem, jmenován sekčním radou,

jeho příbuzný, Němec Ondracek, jmenován sekčním radou extra statum v ministerstvu obchodu.

(Příště dále.)

pro stát:

Zvýšil poplatky poštovní, telefonní a telegrafní, které ročně vynášejí státní pokladně značné miliony.

**Pro živnostnictvo, maloroľnictvo a střední stavy
J. E. Dr. Fořt za svého poslancování a ministrování**

neudělal nic.

Pro dělnictvo udělal **dvakrát** tolik.

Leták z volební kampaně 1900/1901 (SÚA Praha, PP 1900–1907, sign. P 13/17, kart. 1809)

VOLÍČOVÉ!

NOVÝKULT

sborník politický,
socialní a umělecký;

Redakce a administr.
Praha-Olšany 45.

odporučuje

Vám

tohoto kandidáta
jako

nejdůstojnějšího.

Obr. 1.

Obr. 2.

Nejnovější mody.

Nejnovější móda pro ženy na promenádu (Ilustrované listy 1901, 12. leden, č. 2, s. 27)

ZUSAMMENFASSUNG

ES GESCHAH AM ENDE DES ABLASSJAHRES 1900

EINE HUMORIGE GESCHICHTE DAVON, WOZU ES AM ENDE DES LETZTEN JAHRES DES 19. JAHRHUNDERTS KAM, MIT BESONDEREM BEZUG AUF DIE KÖNIGLICHE HAUPTSTADT PRAG.

Eva Drašarová

Die außergewöhnlichen, mit dem Kalender verbundenen Daten zogen seit je und eh die Aufmerksamkeit der Menschen an. Der ungewöhnliche Nachdruck wird auf die in Wirklichkeit bedeutungslosen Tage gelegt, wobei die umwälzenden Ereignisse der Historie für die Zeitgenossen oft versteckt bleiben. Die Jahrtausendwende fesselt Interesse der medialisierten und kommerzialisierten Gesellschaft und bringt – zum Trost der Historiker – auch die Sehnsucht nach Erkenntnis mit, „wie es in der ähnlichen Geschichtsfuge“ vor 100 Jahren war.

Die Autorin führt uns durch die Ereignisse um die Wende der Jahre 1900 und 1901, stellt die vorfestlichen Sorgen und Pflichten der Stadtbevölkerung in Böhmen vor, zeigt, wie die Prager, aber auch vorwiegend die Mittelschichten der Bevölkerung außer Prag ihre Zeit vor und während Weihnachten verbrachten. Die Zeit, die mit dem Sporttreiben oder mit der Verwirklichung eines Unterhaltungsprogramms, Konzerts, Tanzabends in den Vereinsräumen aktiv verbracht wurde, wechselt mit der passiven Unterhaltung ab – mit dem Besuch der Ausstellungen, Theatervorstellungen, Konzertsäle, aber auch der üblichen Gaststätten, der vornehmeren Weinstuben und Cafés. Einen flüchtigen Blick wirft sie auch in die Spielerbaue und auf die Statistik weiterer Laster. Das Repertoire der professionellen und auch Amateurtheater deutet dann den möglichen Verlauf der Silvesterunterhaltungen um die Wende des 19. und 20. Jahrhunderts an. Die Einwohner des Böhmens traten ins neue Jahrhundert ohne irgendwelche durch die exaltierte Reaktion auf die Zeitrechnungsveränderung verursachten „außerordentlichen Ereignisse“ ein. Übrigens genug Erregung bot gerade im Dezember verlaufende politische Kampagne, die die Reichsratswahlen begleitete.